Visul In psihanaliza

de Jean Chiriac

În primele pagini ale lucrării sale intitulate "Noi conferinţe de introducere în psihanaliză", datată 6 decembrie 1932, Sigmund Freud afirmă negru pe alb că teoria visului "ocupă un loc special în istoria psihanalizei şi marchează o turnantă. Începând cu ea psihanaliza a făcut pasul de la procedeu psihoterapeutic la psihologie a profunzimilor." Teoria visului este aspectul cel mai caracteristic şi singular al ştiinţei psihanalitice, "ceva ce nu are egal în restul ştiinţei noastre, o porţiune de pământ nou, sustras credinţelor populare şi misticii". (versiunea franceză: "Nouvelles conferences d'introduction a la psychanalyse", Gallimard, 1984).

Analiza viselor în psihanaliză oferă posibilitatea să descifrăm misterul afecţiunilor nevrotice, în speţă isteria, şi, în al doilea rând, deschide calea spre inconştient. A devenit celebră expresia lui Freud : visul este *via regia* [calea regală] spre inconştient.

Primele mari intuiţii legate de vis au fost materializate în anul 1895 când Freud consideră că a descoperit misterul viselor. Este vorba de celebrul **vis al injecţiei Irmei** , analizat aproape complet de Freud şi publicat în paginile monumentalei sale lucrări "Interpretarea viselor" (1900). Visul este abordat în maniera care va deveni specifică pentru practicienii psihanalizei: cu ajutorul asociaţiilor visătorului.

Analiza visului (vezi detaliile în cartea citată) scoate la iveală sentimentele de vinovăţie ale lui Freud faţă de Irma, una din tinerele sale paciente, a cărei tratament nu a adus rezultatele scontate. Freud se apără de aceste sentimente negative aruncând vina, în vis, asupra pacienta însăşi, care, chipurile, nu ar fi fost o pacientă docilă şi ascultătoare, sau asupra unuia din confraţii săi, dr. Otto, care s-ar fi făcut vinovat de o intervenţie medicală neglijentă (o injecţie cu o seringă infectată).

După analiza visului său care se dovedeşte a fi cît se poate de coerent, Freud declară pe bună dreptate: "visul nu este ceva lipsit de sens, nu este o absurditate şi, spre a ni-l explica, nu este necesar să presupunem că o parte din tezaurul nostru de reprezentări doarme, în timp ce o parte începe a se trezi. Este un fenomen psihic în întreaga accepţiune a termenului şi de fapt **este împlinirea unei dorinţe** [subl. n. J.C.]. Visul, prin urmare, se cere integrat în suita actelor psihice inteligibile din starea de veghe; activitatea spirituală care îl structurează este o activitatea extrem de complexă." (Sigmund Freud - "Interpretarea viselor", trad. dr. Leonard Gavriliu, Editura Ştiinţifică, 1993, cap. "Visul este împlinirea unei dorinţe", p. 110). Această afirmaţie exprimă de fapt o mare deschidere spre activitatea psihicului abisal şi mai ales, credinţa în **determinismul psihic**, în ideea că toate faptele psihice au semnificaţie, sens, şi se conectează la activitatea diurnă, chiar dacă într-o manieră mai puţin vizibilă. Contrar opiniei generale a lumii ştiinţifice a epocii sale, pentru Freud visul este **o activitate psihică coerentă, care poate face obiectul unei analize profunde**.

Definiţia completă a visului include însă şi alte descoperiri inedite, care constituie într-adevăr pecetea originalităţii abordării freudiene: Ľ realizarea (deghizată) a unei dorinţe (înăbuşite, refulate)", precizează Freud (op. cit., cap.

"Transfigurarea onirică", p. 138-139). Această definiţie pune accentul pe două aspecte esenţiale ale teoriei visului: 1. visul este împlinirea **deghizată** a unei dorinţe, şi 2. această dorinţă este **refulată**. Putem conchide că deghizarea ei este cauzată de faptul că este refulată. Iată motivul pentru care toţi cercetătorii visului până la Freud nu au putut descoperi aceste fapte: ei au analizat exclusiv **conţinutul manifest** al visului, adică forma pe care o are el la trezire, faţada visului, fără să se sinchisească de **gândurile latente** care au dus la formarea lui, gânduri la care ajungem prin **metoda asociaţiilor** pusă la punct de Freud.

Freud merge încă şi mai departe şi analizează natura **deformării** visului, care este parţial opera **cenzurii** şi parţial cea a **travaliului visului -** procesul complex prin care **gândurile latente** sînt transformate în visul propriu-zis. Analiza lui Freud mai include **travaliul visului**, iar în finalul cărţii sale avem şi consideraţii legate de **psihologia procesului oniric**: **procesele primare şi secundare** , refularea, **inconştientul** etc.

Iată de ce "Interpretarea viselor" reprezintă lucrarea capitală despre vis şi despre viaţa inconştientă, care nu a fost egalată pînă azi! Ea rămîne o etapă esenţială în studiul psihanalizei!

În ciuda importanţei analizei visului pentru descoperirea funcţionării psihicului abisal, dar şi în terapia propriu-zisă, acest domeniu extrem de important al psihanalizei nu a mai succitat interesul psihanaliştilor după cercetările lui Freud. În aceeaşi lucrare citată la începutul acestui articol, Freud însuşi observă cu amărăciune: "Veţi găsi în primele volume [ale "Revistei internaţionale de psihanaliză"] o rubrică permanentă - "cu privire la interpretarea visului" -, cu bogate contribuţii la diferitele puncte ale teoriei visului. Dar cu cît avansăm mai mult în timp, aceste contribuţii sînt tot mai rare, iar rubrica permanentă va sfîrşi prin a dispare complet..." ("Nouvelles conferences...", op. cit. p. 14).

În ciuda acestui dezinteres constant pentru teoria visului, dezinteres care se materializează în zilele noastre printr-o abordare schematică, abstractă, a visului în terapia psihanalitică, importanţa acestui domeniu de cercetare este, aşa cum am mai spus, crucială. De aceea trebuie să-i acordăm locul care i se cuvine

Cheia viselor in psihanaliza

de Horia Vasilescu

În inegalabila sa lucrare dedicată viselor şi interpretării lor în psihanaliză, **Traumdeutung**, Freud aminteşte şi de faimoasele "chei de vise", aceste adevărate manuale de interpretare de uz comun. Apreciind faptul că mentalitatea populară acordă viselor semnificaţie, spre deosebire de savanţii contemporani lui, care nu vedeau în ele decît manifestări nervoase aberante, Freud nu întîrzie însă să le pună într-o lumină critică.

O "cheie a viselor" este, în fapt, o "metodă de descifrare", "întrucît tratează visul ca pe o scriere secretă, caz în care fiecare semn este tradus printr-un semn corespondent, cu ajutorul unei chei sigure"(1). Pornind de la cuvintele cheie descifrate, nu mai rămîne decît să le cuprindem într-o relaţie pe care o vom privi din perspectiva viitorului. Pentru că, să nu uităm, în mentalitatea populară visele sînt întotdeauna premoniţii privind evenimentele viitoare.

Iată cum am putea utiliza o asemenea "metodă de descifrare". Să zicem că am visat următoarele: **Am mers la gară să iau trenul şi am descoperit brusc că mi-am uitat bagajele** . Deschid o "cheie a viselor" şi aflu că: "mersul cu trenul" înseamnă "un necaz care te paşte de unde nu te aştepţi". "Bagajele" sînt "o veste bună" sau "îmbogăţire rapidă, neaşteptată". "A uita" (bagajele) - "ceva de care nu ştii dar vei afla la timpul potrivit"; "veste" ("de peste mări şi ţări"). Interpretarea visului nu este greu de elaborat dacă construiesc o relaţie logică între toate aceste elemen- te: **Îmbogăţire peste noapte în urma unei nenorociri (probabil un deces) a unei persoane (rude) îndepărtate; moştenire etc.**

O altă variantă a "metodei de descifrare"

Există o variantă a acestei metode, continuă Freud, expusă în scrierile lui **Artemidor din Daldis** : "Aici se ţine seama nu numai de conţinutul visului, ci şi de personalitatea şi circumstanţele vieţii autorului visului:

cutare detaliu are semnificaţii diferite de la individ la individ, după cum acesta este bogat sau sărac, căsătorit sau celibatar, orator sau negustor"(2). Ce caracterizează, însă, acest procedeu este că "interpretarea nu are în vedere ansamblul visului, ci fiecare din elementele sale de conţinut, ca şi cum visul ar fi un conglomerat în care fiecare fragment de mineral reclamă o determinare aparte"(3).

"Metoda descifrării", conchide Freud, este inutilizabilă pentru tratarea ştiinţifică a viselor. Pentru că depinde de o "cheie", şi "de aceea este lipsită de orice garanţie"(4). Ne este imposibil să întrezărim cum s-a întocmit corelarea dintre elementul oniric şi semnificaţia sa din "cheia de vise". Bunăoară, nu vedem cum putem ajunge de la "mersul cu trenul" la "necaz care te paşte de unde nu te aştepţi", sau, de la "bagaje" la "veste bună, îmbogăţire rapidă, neaş- teptată".

Metoda psihanalitică

Trebuie să subliniem că psihanaliza nu tratează visul ca pe un produs al facultăţii noastre mantice şi nici ca pe un mesager al zeilor. Abordarea ştiinţifică, la care face aluzie însuşi Freud, îi refuză visului acele "virtuţi" care nu pot trece examenul cercetării clinice.

În ce îl priveşte, Freud afirmă că visul este întotdeauna **expresia halucinantă a unei dorinţe refulate** . El insistă asupra faptului că interpretarea nu se poate lipsi de asociaţiile visătorului, de amintirile şi impresiile pe care elementele visului, luate separat, i le evocă visătorului. În visul citat de noi mai sus, Freud ar obţine următoarele informaţii:

- **Călătorie cu trenul** . Îi sugerează visătorului o manieră de deplasare care îi displace. Pentru că este inconfortabilă. El (visătorul) preferă să meargă cu automobilul personal, mai ales atunci cînd îşi petrece week-end-ul într-o excursie la munte sau la mare.

- **Uitatul bagajelor** . Visătorul se plînge de faptul că, de la o vreme, a observat o schimbare suspectă a firii sale. Uită "de la mînă pînă la gură", este distrat, confuz, neatent, cu capul în nori. Toate aceste întîmplări, aparent anodine, îl irită. Mai adaugă că el nu a fost niciodată atît de "zăpăcit" şi că, de bună seamă, într-o asemenea purtare **o copiază pe soţia sa** care este zăpăceala întruchipată.

Scrutînd mai departe impresiile visătorului, Freud ar mai afla că soţia visătorului se poartă cu el ca "o mică prinţesă"; arogantă şi plină de fumuri, îl tratează pe soţ "de sus", cu un aer de superioritate suficientă. Concluzia visului se impune astfel de la sine: **el exprimă dorinţa visătorului de a schimba locul cu soţia sa** (de aici ideea că o copiază), de a fi el "prinţul" şi soţia "sluga"(5).

Afirmaţia lui Freud că visul este realizarea unei dorinţe inconştiente creează impresia că psihanaliza a adus o contribuţie revoluţionară pe tărîmul interpretării. Pentru că ea ar poseda, în această privinţă, o viziune calificată drept "ştiinţifică", radical opusă celei populare sau tradiţionale.

Faptele, însă, nu stau deloc aşa. Oricine cercetează clasificarea viselor în antichitate, şi mă refer aici în special la lucrarea lui **Macrobius** ,

"Comentariul la visul lui Scipio", observă că tradiţia a remarcat şi visele cu conţinut "ştiinţific", de genul celor abordate de psihanaliză.

Pe scurt, **Macrobius** distinge patru categorii de vise. Trei dintre ele oferă interes efortului de interpretare, în timp ce ultima rămîne, ca să spunem aşa, apanajul vulgului. Primele trei categorii includ: **visul simbolic**, **visul viziune** şi **visul oracular**(6). Ultima se referă la visul care provine din **fermentaţia nocturnă a impresiilor noastre diurne**. Observăm limpede că **ultima** categorie defineşte visele supuse atenţiei lui Freud.

Concluzia care se impune în lumina celor de mai sus ar fi: **mentalitatea antică a cunoscut şi visele cu caracter "profan", adică cele care nu merită supuse interpretărilor, dar care, ulterior, au făcut obiectul cercetării "ştiinţifice" a psihanalizei**. Pe de altă parte, este evident că, interesat de "visele profane", suspectînd de pe poziţii ştiinţifice mentalitatea tradiţiei, Freud a ignorat visele sacre (primele trei categorii la **Macrobius**). El a creat senzaţia că şi acestea ar putea fi incluse la capitolul viselor-dorinţă, capitol familiar lui, atunci cînd ele nu sînt rodul creaţiei poetice sau de conjunctură ideologică.

Trebuie să stabilim din capul locului că psihanaliza nu tratează visul în acest context: premonitiv, spiritual. În psihanaliză interpretarea viselor este un instrument care ajută la descoperirea conţinuturilor psihice - emoţii şi aspiraţii refulate, tendinţe instinctuale blocate etc. - aflate în inconştient, conţinuturi care se manifestă patologic prin simptome nevrotice. *Visul este calea regală spre inconştient*, afirmă Sigmund Freud. Tot Freud este cel care a deschis primul calea spre utilizarea interpretării/analizei viselor ca mijloc de investigare psihică.

Trebuie să ţinem cont de acest aspect mai puţin spectaculos impus de psihanaliză cînd vizităm paginile dedicate interpretării viselor din acest

site. Articolele publicate au această constantă: preocuparea pentru abordarea tehnică a viselor, în spiritul utilizării psihanalitice a interpretării.